

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 332.02:338.45:61

РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА ФОРМУВАННЯ РИНКІВ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ: ПРИНЦИПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ

**І.Б. Шевчук, кандидат економічних наук.
Львівська державна фінансова академія.**

© Шевчук, І.Б., 2014.

Стаття отримана редакцією 10.06.2014 р.

Вступ. На нинішньому етапі розвитку України також з урахуванням тенденцій розвитку регіонів, негативних явищ у системі охорони здоров'я на національному та регіональному рівнях, погіршення стану здоров'я населення й низького рівня його медичного забезпечення питання теоретичного обґрунтування доцільності реалізації регіональної політики регіональних ринків медичних послуг є вкрай нагальним та необхідним для зростання добробуту й підвищення якості життя населення.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Проблемам регіонального розвитку та регіональної політики присвячені дослідження ряду вчених, зокрема М. Долішнього [4], М. Чумаченка, Є. Бойка, С. Дорогунцова, Ф. Заставного, З. Герасимчук [2], А. Рижковського, Л. Корецького, М. Козак, М. Паламарчука, Л. Шевчук, Л. Семів [7], У. Садової [6], М. Бутко, Р. Шевчик, В. Симоненка й інших. Різні аспекти функціонування ринку медичних послуг проаналізовано в роботах А. Акопяна, Т. Камінської [5], Д. Арзянцевої [1], Д. Бикова, Ю. Данилочкіної, Т. Філіпової, А. Цветкової [8], З. Надюка, С. Столярова та інших. Однак при цьому потребує додаткового висвітлення питання розроблення регіональної політики формування регіональних ринків медичних послуг та оцінювання ефективності її реалізації в сучасній Україні.

Постановка завдання. Метою статті є окреслення основних принципів, на яких повинна базуватися регіональна політика формування ринків медичних послуг, та визначення показників, за котрими оцінюватиметься ефективність її реалізації.

Основний матеріал і результати. Регіональна політика формування регіональних ринків медичних послуг (РПФРМП) – це сукупність цілей та організаційно-правових і економічних заходів, що здійснюються органами центральної та регіональної державної влади і місцевого самоврядування з метою задоволення потреб населення у якісних та доступних медичних послугах, створення соціально-економічних умов для формування регіональних

ринків медичних послуг РРМП з урахуванням історичної, етнічної, соціальної, економічної й екологічної специфіки територій.

Безумовно, регіональна політика формування регіональних ринків медичних послуг має будуватися на певних принципах, під якими розуміють основні положення, правила дій, вироблені теорією й практикою в результаті пізнання законів та закономірностей економічного розвитку. Вони повинні відображати як тактичні, так і стратегічні її орієнтири. При цьому одні з них можуть бути стабільними протягом тривалого проміжку часу, інші – коригуватись, змінюватись відповідно до ситуації в державі [4, с. 24]. На сьогодні в основу РПФРМП можуть бути закладені такі принципи:

1. Принцип цілеспрямованості припускає розроблення цілей, досягнути яких необхідно реалізацією РПФРМП, зокрема забезпечити населення якісними і доступними медичними послугами для поліпшення та примноження як індивідуального, так і суспільного здоров'я населення.

2. Принцип легітимності, який передбачає розроблення політики з дотриманням вимог вітчизняної нормативно-правової бази, а також з урахуванням європейських тенденцій формування та розвитку ринку медичних послуг.

3. Принцип прозорості й публічності. Регіональна політика формування РРМП повинна здійснюватися публічно, відповідні рішення й проекти рішень суб'єктів її реалізації мають оприлюднюватися через засоби масової інформації. При цьому населення та громадські організації мають право на повну, своєчасну й об'єктивну інформацію про рішення та проекти рішень органів державної влади й органів місцевого самоврядування, що стосуються медичних послуг і медицини в цілому.

4. Принцип синхронізації дій. Це означає синхронізоване проведення основних реформ, які визначають умови формування РРМП, узгодження пріоритетів та дій місцевих органів влади щодо їх розвитку.

5. Принцип наукової обґрунтованості. Регіональна політика формування РРМП має бути науково обґрунтованою й прорахованою на перспективу.

6. Принцип системності передбачає розв'язання економічних, соціальних та екологічних проблем у процесі управління регіональним розвитком. Відповідно до цього принципу відбувається взаємоузгодження децентралізації й централізації регіонального управління, поєднання в управлінні ринкових та адміністративних методів керівництва, галузевих і територіальних підходів до формування регіональної політики [2, с.147]. Унаслідок того, що регіональний ринок медичних послуг слід розглядати як систему взаємодіючих у ній підсистем, РПФРМП має забезпечувати комплексність (урахування всіх факторів) та збалансованість (збереження або досягнення оптимальних співвідношень) дій щодо його формування й розвитку регіону.

7. Принцип єдності вимагає створення регіональною політикою формування РРМП єдиного простору, який стимулюватиме однакові умови розвитку соціальних та економічних процесів у регіоні.

8. Принцип адаптивності. Визначає необхідність пристосування регіональної політики формування РРМП до умов функціонування системи охорони здоров'я регіону.

9. Принцип урахування особливостей регіонів. Регулювання регіональних процесів формування ринку медичних послуг має здійснюватися з урахуванням споживчих потреб населення територій у медичних послугах, які визначаються рівнем захворюваності, рівнем доходів, ступенем поінформованості щодо наявності тих чи інших медичних послуг на ринку та їх корисності, природно-кліматичними умовами.

10. Принцип поєднання інтересів. Поточні та стратегічні завдання регіональної політики формування регіональних ринків медичних послуг повинні враховувати інтереси виробників та споживачів медичних послуг на регіональному ринку.

11. Принцип субсидіарності передбачає делегування повноважень згори донизу для законодавчого регулювання взаємодії державних і недержавних структур на регіональному ринку медичних послуг, а також надання державної підтримки тим, хто в ринкових умовах не може забезпечити себе медичними послугами (неповнолітні, інваліди, престарілі, безробітні тощо). Його реалізація максимально наближує процес надання медичних послуг до рівня їх споживання.

12. Принцип соціальних гарантій. Регіональна політика формування РРМП повинна підсилювати соціальну політику регіону, яка є однією зі складових регіональної політики. Таким чином, вона має: гарантувати населенню базовий пакет безкоштовних медичних послуг

(невідкладна допомога, гострі, епідемічні, інфекційні захворювання); забезпечувати фінансову доступність медичної послуг для усіх верств населення.

13. Принцип поляризованого розвитку передбачає формування «опорних регіонів», у яких концентруються фінансові, адміністративно-управлінські, людські та інші ресурси з подальшим розповсюдженням інноваційної активності в інші регіони [3]. Безумовно, РПФРРМП не може здійснюватися за принципом вирівнювання, оскільки регіони різняться за ресурсним потенціалом охорони здоров'я, який виступає базою для формування ринку медичних послуг, наявністю вищих медичних закладів та закладів післядипломної освіти для підготовки висококваліфікованих медичних кадрів, потребою населення у медичних послугах тощо.

14. Принцип зворотного зв'язку. Ефективність РПФРРМП залежить від урахування можливої реакції на неї з боку виробників та споживачів медичних послуг, що обумовлює необхідність створення системи моніторингу досягнення її цілей шляхом формування інформаційних баз даних. Отримана таким чином інформація дасть змогу корегувати регіональну політику на будь-якому етапі її реалізації з максимальним урахуванням інтересів її суб'єктів.

15. Принцип регулювання тарифів. Установлення тарифів на медичні послуги має здійснюватися, виходячи з економічно обґрунтованих витрат медичних закладів або досягненням балансу інтересів споживачів і виробників медичних послуг на регіональному ринку медичних послуг.

16. Принцип інноваційності. Суб'єкти реалізації регіональної політики повинні сприяти розробленню, впровадженню та реалізації нових форм і методів діяльності у медичній сфері. Тобто орієнтуватися на вдосконалення організації праці медичного персоналу, безперервне його навчання з метою забезпечення населення широким спектром якісних та високотехнологічних медичних послуг.

Ефективність реалізації РПФРРМП визначатиметься створенням відповідних умов, без яких є неможливим нормальне функціонування медичних закладів різних форм власності у регіонах і надання медичних послуг населенню. До таких умов можна віднести: наявність різних форм власності медичних установ; здатність суб'єктів ринку впливати на рівень цін на медичні послуги; розвинена система економічного та адміністративного регулювання ринкових відносин у медичній сфері; наявність і доступність всеохоплюючої інформації про функціонування РРМП для забезпечення достовірності оцінки й аналізу поточної ситуації на регіональному ринку; наявність конкурентного середовища тощо.

Слід зазначити, що ефективність реалізації РПФРРМП повинна відображатися як в економічній, так і соціальній ефективності функціонування регіональних ринків медичних послуг.

Так, під економічною ефективністю РРМП слід розуміти досягнення найбільших результатів його суб'єктами за найменших затрат трудових, фінансових, медичних ресурсів. Як один з основних показників економічної ефективності функціонування РРМП можна розглядати частку прибуткових медичних підприємств у загальній їх кількості в регіоні.

Крім того, дослідження економічної ефективності РРМП має здійснюватися з позиції встановлення:

1) ефективності виробничої структури (виробництво медичних послуг медичними закладами регіону у вартісному вираженні);

2) ефективності ресурсного потенціалу (фонд оплати праці медичного персоналу, середньорічні оборотні кошти медичних закладів регіону);

3) ефективності залучених інвестицій (капітальні інвестиції в будівництво нових чи реконструкцію наявних медичних закладів у регіоні; вкладення у професійну підготовку наявних у регіоні медичних кадрів; фінансові інвестиції);

4) ефективності фінансово-економічної діяльності (витрати на виробництво медичних послуг; валовий прибуток медичних закладів);

5) співвідношення попиту і пропозиції медичних послуг.

Установити рівень загальної ефективності E_z функціонування РРМП можна за формулою:

$$E_z = \frac{DV}{IN}, \quad (1)$$

де DV – додана вартість створена на регіональному ринку медичних послуг; IN – інвестиції залучені в РРМП.

Ефективність i -го виду медичних послуг спожитих населенням регіону можна визначати за формулою:

$$Ep_i = \frac{PS_i}{P_i}, \quad (2)$$

де PS_i – фінансовий результат реалізації i -го виду медичних послуг в регіоні; P_i – попит на i -ий вид медичних послуг у регіоні.

Економічність надання i -го виду медичних послуг у регіоні

$$EK_i = \frac{PS_i}{Z_i}, \quad (3)$$

де Z_i – затрати на надання i -ого виду медичних послуг у регіоні.

Соціальна ефективність функціонування РРМП – це відображення ступеня задоволення як особи, так і суспільства в цілому медичними послугами, отриманими у медичних закладах регіону; це також ступінь відповідності розвитку регіональних ринків медичних послуг інтересам населення, яке проживає у відповідних регіонах. Якщо в конкретному регіоні збільшується кількість індивідуального і суспільного здоров'я, зростає рівень задоволеності споживачів послуг та їх родичів, то регіональний ринок медичних послуг цього регіону є соціально ефективним.

Соціальна ефективність проявляється також і в тому, що завдяки розвитку РРМП створюється значна кількість робочих місць для висококваліфікованого медичного персоналу в регіоні. Матиме місце задоволення соціальних потреб виробників медичних послуг, якщо зростатиме рівень оплати їх праці, створюватимуться належні умови для праці й т.п.

Таким чином, соціальна ефективність – це відповідність результатів функціонування РРМП основним соціальним потребам суспільства, інтересам окремої людини щодо поліпшення і примноження здоров'я, забезпечення рівного доступу до медичних послуг та задоволення їх якістю. Тут можна говорити про нарощування капіталу здоров'я населення регіону шляхом диверсифікації медичних послуг, під якою варто розуміти розширення асортименту медичних послуг, освоєння нових методів лікування з метою поліпшення індивідуального та суспільного здоров'я населення. При цьому вона повинна визначатися потребами населення регіону в поліпшенні здоров'я та особливостями розвитку регіональних ринків медичних послуг.

Для оцінки соціальної ефективності функціонування РРМП можна використати такі показники:

1) частка від опитаного населення, представники якого задоволені якістю медичних послуг (зростання значень показника);

2) середньомісячна номінальна заробітна плата лікарів, середнього медичного персоналу (зростання значень показника). За допомогою цього показника можна оцінити можливість залучення в медичні установи регіону кваліфікованих кадрів, здатних забезпечити надання якісних послуг;

3) смертність населення (зниження значень показника): дитяча на 1000 народжених живими; у вікових групах на 100 тис. осіб відповідного віку (від 1-го року до 4-х років; від 5-ти до 9-ти років; від 10-ти до 14-ти років; від 15-ти до 19-ти років), материнська на 100 тис. народжених живими;

4) середня тривалість тимчасової непрацездатності у зв'язку із захворюванням з розрахунку на одного працюючого (у днях). Цей показник відображає рівень соціально-економічного розвитку регіону й благополуччя населення, характеризує здоров'я населення регіону, умови праці, а також доступність і якість наданих медичних послуг.

При цьому зазначимо, що соціальна ефективність є більш прийнятною щодо функціонування РРМП, оскільки медичні послуги орієнтовані на споживача і його здоров'я. Однак у ринкових умовах господарювання економічна ефективність, яка більшою мірою стосується виробників медичних послуг, також набуває вагомого значення. Тому регіональна політика повинна враховувати ефективність у цих двох аспектах і містити заходи для їх підвищення.

Висновки. Формування та ефективне функціонування регіональних ринків медичних послуг в Україні значною мірою детерміновано наявністю та реалізацією відповідної регіональної політики, спрямованої на посилення конкурентоспроможності медичних установ різних форм власності, забезпечення доступного і якісного медичного обслуговування для населення різних соціальних категорій, згортання ринку тіньових медичних послуг тощо. Дотримання низки принципів при її реалізації дозволить одержати якомога більше позитивних змін не лише на ринку медичних послуг на національному й регіональному рівнях, а й у країні в цілому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арзянцева, Д.А. Ринок медичних послуг: особливості функціонування та регулювання / Д.А. Арзянцева // Вісник Технологічного університету Поділля. – 2003. – № 5. – Частина 2. – Том 2. – С. 168 – 171.
2. Герасимчук, З.В. Регіональна політика сталого розвитку: методологія формування, механізми реалізації / З.В. Герасимчук. – Луцьк: Настиря, 2001. – 528 с.
3. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 року, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 р. № 1001.
4. Долішній, М.І. Регіональна політика на рубежі ХХ – ХХІ століть: нові пріоритети / М.І. Долішній. – К.: Наук. думка, 2006. – 512 с.
5. Каминская, Т.М. Рынок медицинских услуг: опыт теоретико-институционального анализа / Т.М. Каминская. – Х.: ИПП «Контраст», 2006. – 296 с.
6. Садова, У.Я. Соціальна політика в Україні: регіональні дослідження і перспективи розвитку: монографія / У.Я. Садова. – Львів: ІРД НАН України, 2005. – 408 с.
7. Семів, Л.К. Регіональна політика: людський вимір / Л.К. Семів. – Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2004. – 392 с.
8. Цветкова, А.Б. Управление маркетинговыми коммуникациями на рынке медицинских услуг: дис. ... канд. экон. наук / А.Б. Цветкова. – Москва, 2003. – 181 с.

УДК 332.02:338.45:61

Шевчук Ірина Богданівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної кібернетики. Львівська державна фінансова академія. **Регіональна політика формування ринків медичних послуг в Україні: принципи реалізації та показники ефективності.** Дано визначення поняття «регіональна політика формування ринків медичних послуг». Окреслено основні принципи її формування та реалізації. Описано загальні критерії й показники оцінювання соціальної та економічної ефективності функціонування регіональних ринків медичних послуг.

Ключові слова: регіональна політика, ринок медичних послуг, принципи, економічна і соціальна ефективність.

УДК 332.02: 338.45: 61

Шевчук Ирина Богдановна, кандидат экономических наук, доцент кафедры экономической кибернетики. Львовская государственная финансовая академия. **Региональная политика формирования рынков медицинских услуг в Украине: принципы реализации и показатели эффективности.** Дано авторское определение понятия «региональная политика формирования рынков медицинских услуг». Определены основные принципы ее формирования и реализации. Описаны общие критерии и показатели оценки социальной и экономической эффективности функционирования региональных рынков медицинских услуг.

Ключевые слова: региональная политика, рынок медицинских услуг, принципы, экономическая и социальная эффективность.

UDC 332.02: 338.45: 61

Shevchuk I.B., PhD, Associate Professor of the Economic Cybernetics Department, Lviv State Academy of Finance. **Regional policy of formation medical services markets in Ukraine: principles of implementation and performance indices.** The definition of "regional policy of medical services markets formation" is given. The basic principles of its formation and implementation are considered. The author describes the general criteria and indicators for assessing the social and economic efficiency of the regional medical services markets.

Keywords: regional market, health care policy, principles, economic and social efficiency.